

Ku ostatecznemu rozstrzygnięciu. Cele wojenne Stalina i Hitlera

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Andrzej Garlicki, *Historia 1939–1996/97. Polska i świat*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1997.
- Źródło: J.D. Bernal, *Nauka w dziejach*, Warszawa 1957.
- Źródło: *Tajny protokół do układu Ribbentrop-Mołotow, Moskwa, 23 sierpnia 1939 r.*, [w:] M.Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, *Wiek XX w źródłach*, Warszawa 2002, s. 118–119.

- Źródło: Adolf Hitler o głównych celach polityki narodowego socjalizmu, w: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, PWN, Warszawa 1998, M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, s. 100.
- Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 58, *Wybuch II wojny światowej*, oprac. M. Turlejska, Warszawa 1961, s. 53.
- Źródło: Ryszard Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, PWN, Warszawa 2014, s. 363.

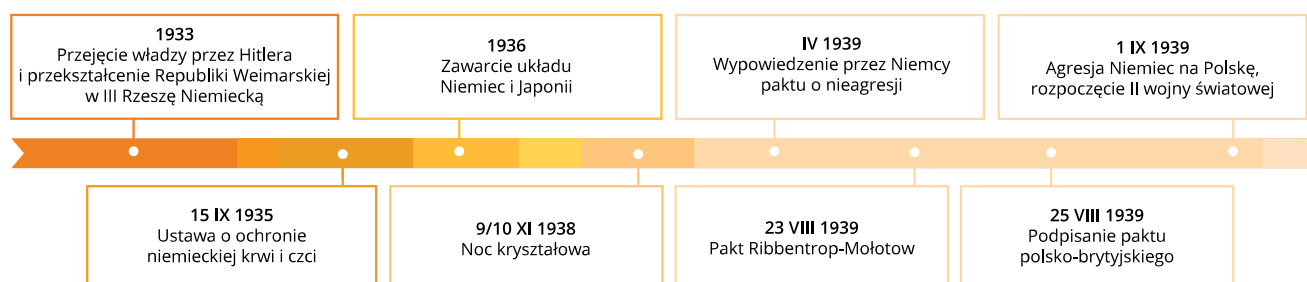
Ku ostatecznemu rozstrzygnięciu. Cele wojenne Stalina i Hitlera

Podpisanie paktu Ribbentrop–Mołotow w Moskwie 23 sierpnia 1939 r. Od lewej stoją: szef działu prawnego niemieckiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych Friedrich Gauss, nazistowski minister spraw zagranicznych Joachim von Ribbentrop, Józef Stalin oraz minister spraw zagranicznych ZSRS Wiaczesław Mołotow.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W poniedziałek 23 sierpnia 1939 r. stało się to, w co nikt nie wierzył. Dwaj dotychczasowi wrogowie – Związek Sowiecki i III Rzesza – podali sobie ręce ponad głowami całej Europy. Przez świat przeszedł wstrząs. Podpisanie układu Ribbentrop–Mołotow zmieniło bowiem układ sił i uczyniło wojnę nieuniknioną. W Berlinie panowały euforyczne nastroje. Adolf Hitler wierzył, że *„wzniósł się tak wysoko, że nic nie mogło mu już zaszkodzić”*. Nastrojom tym towarzyszyło przerażenie innych państw europejskich. Według słów Alberta Speera, nazistowskiego polityka i architekta, pewien dziennikarz brytyjski, usłyszawszy bijące w oddali dzwony, stwierdził, że *„biją dzwony pogrzebowe imperium brytyjskiego”*.*

* cytaty za: Albert Speer, *Wspomnienia*, tłum. M. Fijałkowski, Wyd. Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1990, s. 420.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, co miał na myśli Józef Stalin, mówiąc, że nie zamierza „wyciągać kasztanów z ognia”.
- Rozstrzygniesz, dla którego z państw – Związku Sowieckiego czy III Rzeszy – układ o nieagresji był korzystniejszy.
- Ustalisz, czy Hitler liczył się z tym, że inwazja na Polskę doprowadzi do wybuchu globalnego konfliktu.

Przeczytaj

Droga do wojny

Polityka zagraniczna zajmowała ważne miejsce w ideologii nazistowskiej. Główne jej zarysy Hitler zawarł w *Mein Kampf*i choć w późniejszych latach niektóre aspekty ulegały mniejszej lub większej modyfikacji, to główne cele pozostały bez zmian. Jednym z głównych haseł była rewizja *traktatu wersalskiego*, który od początku był postrzegany przez Niemców jako niesprawiedliwy. Kolejnym celem polityki zagranicznej Hitlera było stworzenie tzw. *Wielkich Niemiec*, co wiązało się z podbojem i włączeniem do Rzeszy Niemieckiej wszystkich ziem zamieszkałych w dużej części przez Niemców. Inne zadanie związane było z planem zdobycia przestrzeni życiowej na wschodzie (tzw. *Lebensraum*) kosztem ZSRS. Sposobem na osiągnięcie tych celów miała być wojna:

“ Gdy mówimy dzisiaj o nowych ziemiach, myślimy przede wszystkim o Rosji i podległych jej państwach ościennych. Sam los wydaje się wskazywać nam na to palcem. Od kiedy wydał on Rosję bolszewizmowi, pozbawił naród rosyjski tej inteligencji, która dotychczas prowadziła go za sobą [...]. Organizacja rosyjskiego tworu państwowego bowiem nie była wynikiem państwowo-politycznych uzdolnień Słowiańszczyzny w Rosji, lecz tylko precudnym przykładem państwowotwórczej działalności elementu germańskiego wśród mniej wartościowej rasy. [...] germańskim rdzeniem Rosja żywiła od stuleci swoje górne warstwy. Można je dzisiaj uważać za wypłenione i wygasłe. Na ich miejsce wstąpił Żyd. Tak jak Rosjanin nie może otrząsnąć się własnymi siłami z jarzma żydowskiego, tak niemożnością dla Żyda jest utrzymanie potężnego państwa przez dłuższy czas. Nie przedstawia on elementu organizacji, a tylko fermentu i rozkładu. Olbrzymie państwo na Wschodzie dojrzało do załamania [...].

Źródło: Adolf Hitler o głównych celach polityki narodowego socjalizmu, w: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, PWN, Warszawa 1998, M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, s. 100.

Polecenie 1

Wskaż trzy powody, dla których Hitler wyznaczył Związek Sowiecki jako główny cel polityki ekspansji.

Przez kolejne lata po objęciu władzy Hitler konsekwentnie prowadził działania mające na celu wzmacnianie siły militarnej Niemiec w obliczu zbliżającej się ostatecznej rozgrywki. Wykorzystując zaś politykę łagodzenia konfliktów z państwami zachodnimi, powiększał obszar swojego posiadania, włączając doń m.in. Austrię i Sudety czeskie. W latach 1936 i 1937 Niemcy zawarły układ z faszystowskimi Włochami oraz [antykominternowski sojusz](#) z Japonią.

Przejazd Hitlera przez ulice Wiednia po dokonaniu Anschlussu w 1938 r. Włączenie Austrii do Rzeszy Niemieckiej zostało zakazane na mocy postanowień traktatu wersalskiego. Złamanie tego zakazu stało się jednym z celów narodowego socjalizmu. Pierwsza próba Anschlussu podjęta w 1934 r. nie powiodła się i Hitler w obawie przed reakcjami Francji i Wielkiej Brytanii oraz Włoch się wycofał.

Określ, w jaki sposób jest przyjmowany Hitler w Wiedniu po połączeniu Austrii z III Rzeszą.

Źródło: Bundesarchiv, Bild 146-1985-083-10, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Wehrmacht, czyli niemieckie siły zbrojne, został utworzony w 1935 r. wraz z wprowadzeniem obowiązku powszechnej służby wojskowej. Powstanie Wehrmachtu i przywrócenie powszechnej służby wojskowej stanowiły złamanie postanowień traktatu wersalskiego, zakładającego demilitaryzację Niemiec, i wywołało reakcję państw Europy Zachodniej. Te utworzyły wspólny front przeciwko III Rzeszy w Stresa.

Źródło: Bundesarchiv, Bild 183-H12148, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Na chwilę przed wojną

Na przełomie wiosny i lata 1939 r. wybuch wojny stawał się coraz bardziej realny. Główne uderzenie Niemiec miało iść w kierunku Polski. Jeszcze przed dojściem Hitlera do władzy stała się ona obiektem szczególnie wrogiej propagandy niemieckiej, a pod koniec 1938 r. przywódca [Trzeciej Rzeszy](#) zaplanował podjęcie akcji militarnej przeciwko Polsce. Celem początkowo miało być zajęcie Gdańska.

Nazistowski plakat propagandowy proklamujący Gdańsk niemieckim miastem. Na mocy postanowień traktatu wersalskiego Gdańsk był wolnym miastem, ale Niemcy nie pogodzili się z jego utratą i za jeden z głównych celów polityki zagranicznej postawili sobie jego odzyskanie.

Stwórz hasło propagandowe, które byłoby polską odpowiedzią na nazistowski plakat propagandowy. Postaraj się, żeby nie było ono polską kalką niemieckiego hasła.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rozwiązanie militarne stało się niemal pewne w marcu 1939 r., kiedy polska strona odrzuciła niemiecką propozycję sojuszu antysowieckiego. Niemcy oczekiwali w zamian zgody na przejęcie Gdańska i stworzenie ułatwień komunikacyjnych na terenie polskiego Pomorza Gdańskiego, zwanego w propagandzie niemieckiej „[polskim korytarzem](#)”. Pod

koniec maja 1939 r. odbyła się narada w [Kancelarii Rzeszy](#), podczas której Hitler określił cele wojenne Niemiec. Przedmiotem sporu przestał być Gdańsk.

⌘ Zagłada Polski wystawia się na pierwszy plan. Celem jest zniszczenie żywej siły, a nie dotarcie do określonej linii. Jeżeli wybuchnie wojna na zachodzie, zagłada Polski także pozostaje zadaniem pierwszoplanowym. [...]

Wyrzucić z serca litość. Brutalnie postępować. 80 milionów ludzi musi otrzymać, co im się należy. Ich istnienie musi być zabezpieczone. Silniejszy ma rację. Stosować największą surowość. [...] Pierwszym celem jest dotarcie do Wisły i do Narwi. Nasza przewaga techniczna załamie nerwy Polaków. Należy rozbić natychmiast każdą nowo formującą się jednostkę polską, wojna musi być wojną na zniszczenie.

Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 58, *Wybuch II wojny światowej*, oprac. M. Turlejska, Warszawa 1961, s. 53.

Polecenie 2

Czy tekst ten wyraża pewność zwycięstwa Niemców w przyszłej wojnie? Uzasadnij odpowiedź.

Ostateczna decyzja o napaści na Polskę zapadła w sierpniu 1939 r. Podczas spotkania z dowódcami wojskowymi Hitler jasno określił cel strategiczny. Było nim zniszczenie Polski bez zwracania uwagi na środki, bo jak sam powiedział, zwycięzcy nie pyta się o prawo do agresji. Ostatecznym rezultatem wojny miała być nie tylko rewizja traktatu wersalskiego, a więc włączenie do Rzeszy Niemieckiej Pomorza, Wielkopolski i Śląska, ale również zdobycie dla Niemców „przestrzeni życiowej”. Hitler liczył się z tym, że inwazja na Polskę doprowadzi do konfliktu z Wielką Brytanią i Francją, które w obliczu klęski swojej dotychczasowej polityki postanowiły przejść do bardziej aktywnych działań.

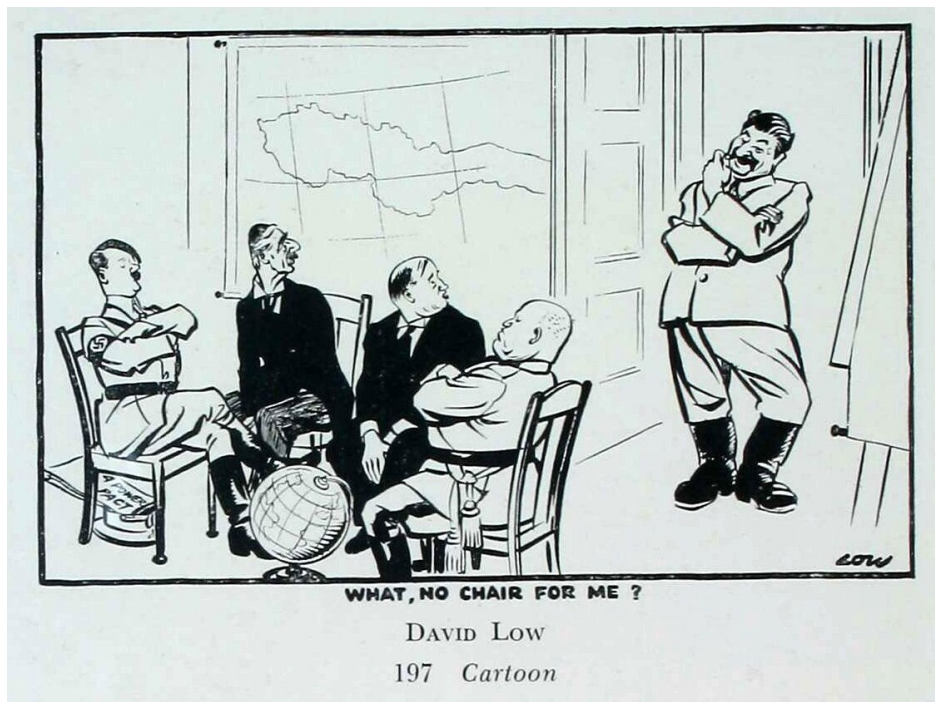
W okrażeniu

Stalin w pierwszym okresie swoich rządów niespecjalnie interesował się polityką zagraniczną, skupiał się przede wszystkim na umacnianiu swojej władzy wewnątrz ZSRS. Temu służyło głoszone przez niego hasło socjalizmu w jednym kraju, które było sprzeczne z marksistowsko-leninowską koncepcją rozprzestrzeniania rewolucji. Stalin żywił przekonanie o grożącym niebezpieczeństwie ze strony świata kapitalistycznego, planującego jego zdaniem skoncentrowany atak na państwo komunistyczne. Przekonanie to stało się pretekstem do przeprowadzenia forsownych reform społeczno-ekonomicznych

w latach 30. XX w. Miały one pod względem gospodarczym i militarnym przygotować ZSRS do czekającego go starcia. W dodatku przejęcie władzy przez Hitlera w Niemczech i formułowane przez niego cele zdobycia przestrzeni życiowej na wschodzie kosztem Związku Sowieckiego zdawały się potwierdzać obawę co do bezpieczeństwa państwa rządzonego przez Stalina. Zainicjowany w ostatnich latach pokoju program intensywnych zbrojeń oraz rozbudowy armii nie był jednak w stanie zrekompensować strat poniesionych w wyniku fali represji lat 30.

Zmiana frontu?

W sytuacji narastających napięć politycznych przed Stalinem otwierały się dwie drogi w polityce zagranicznej. Pierwszą był antyniemiecki sojusz z Francją i Wielką Brytanią. W przypadku jego zawarcia szanse Hitlera na odniesienie sukcesu dramatycznie by zmalały nie tylko z uwagi na mniejszą siłę militarną Niemiec w porównaniu z tą, którą dysponowałby blok sowiecko-brytyjsko-francuski, ale przede wszystkim ze względu na brak zaplecza surowcowego Niemców, zwłaszcza ropy. Rokowania mające doprowadzić do utworzenia trójstronnego sojuszu wrogiego wobec Hitlera rozpoczęły się wiosną 1939 r. Sowiecki przywódca nie zamierzał jednak – jak sam się wyraził – „wyciągać kasztanów z ognia” dla mocarstw zachodnich. Propozycje Stalina zawierały punkt, że w razie agresji Związek Sowiecki będzie mógł udzielić pomocy państwom graniczącym, położonym między Bałtykiem a Morzem Czarnym. Zgoda na tę propozycję oznaczałaby możliwość wkroczenia wojsk sowieckich na terytorium m.in. Polski, Rumunii czy republik nadbałtyckich: Litwy, Łotwy, Estonii. Tak więc pod pretekstem ochrony tych państw przed agresją niemiecką Stalin rozszerzyłby swoje wpływy na zachód. Nic dziwnego, że propozycje sowieckie wywołały reakcje nieprzychylne wśród negocjatorów, a w państwach zagrożonych interwencją sowiecką – sprzeciw. Ponieważ strony potencjalnego sojuszu odnosiły się do siebie z dużą nieufnością, rokowania Stalina z mocarstwami zachodnimi okazały się bezowocne. Ale w tym czasie przywódca komunistyczny przystąpił już do realizacji planu B.

Karykatura autorstwa brytyjskiego rysownika Davida Lowa przedstawia konferencję monachijską z października 1938 r.; podpis pod rysunkiem: „Co, nie ma krzesła dla mnie?”.

Określ, w jaki sposób karykatura ukazuje stosunki panujące między państwami zachodnimi a Stalinem.

Źródło: David Low, dostępny w internecie: spartacus-educational.com, tylko do użytku edukacyjnego.

Niemiecko-sowieckie *rendez-vous*

Wiaczesław Mołotow i Joachim von Ribbentrop w Berlinie w 1940 r. Mołotow był sowieckim politykiem, jednym z najbliższych współpracowników Stalina, komisarz spraw zagranicznych w latach 1939–1949 i 1953–1956. Ribbentrop pełnił funkcję ministra spraw zagranicznych III Rzeszy od 1938 r., w 1945 r. został uznany za zbrodniarza wojennego i skazany na karę śmierci.

Określ, jaka atmosfera panuje między politykami.

Źródło: Bundesarchiv, Bild 183-1984-1206-523, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

W czasie, gdy trwały rokowania sowiecko-brytyjsko-francuskie, Stalin, widząc opór wobec swoich propozycji, zaczął wysyłać sygnały świadczące o zmianie nastawienia Związku Sowieckiego do Niemiec. Usposobionego antyniemiecko Maksima Litwinowa na stanowisku komisarza spraw zagranicznych zastąpił jeden z najbliższych współpracowników Stalina, Wiaczesław Mołotow. Miał on doprowadzić do zawarcia sojuszu z Hitlerem mimo dotychczas wrogich stosunków między obu państwami, będących konsekwencją różnic ideologicznych oraz ekspansywnych dążeń Hitlera wobec ZSRS.

W połowie lipca 1939 r. doszło do pierwszych prób zbliżenia między Moskwą a Berlinem. Efektem tego było podpisanie 19 sierpnia umowy handlowej między III

Rzeszą a Związkiem Sowieckim. Stanowiła ona wstęp do zawarcia paktu o nieagresji, zwanego **paktem Ribbentrop-Mołotow** – od nazwisk ministrów spraw zagranicznych obu krajów, którzy złożyli pod nim swoje podpisy. Pakt ów, podpisany 23 sierpnia 1939 r., składał się z dwóch części. Pierwsza – jawna – zawierała zobowiązanie do powstrzymania się od przemocy i agresji we wzajemnych stosunkach oraz nieuczestniczenia w negocjacjach z innymi państwami, które mogły być skierowane przeciwko drugiej stronie. Część druga – tajna – dotyczyła podziału stref wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej.

Podział stref między ZSRS a III Rzeszę na mocy tajnego protokołu dołączonego do paktu Ribbentrop Mołotow. Dla którego z państw przedstawiony na mapie podział był bardziej korzystny?

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie www.reddit.com, licencja: CC BY-SA 3.0.

“ **Tajny protokół do układu Ribbentrop-Mołotow, Moskwa, 23 sierpnia 1939 r.**

Z okazji podpisania paktu o nieagresji między Rzeszą Niemiecką a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich niżej podpisani pełnomocnicy obydwu stron poruszyli w ściśle poufnej wymianie zdań sprawę rozgraniczenia sfer interesów obydwu Stron w Europie Wschodniej. Rezultaty rozmowy są następujące:

1. W wypadku terytorialno-politycznych przeobrażeń na terenach należących do państw nadbałtyckich (Finlandia, Estonia, Łotwa i Litwa), północna granica Litwy będzie zarazem granicą stref interesów Niemiec i ZSRR. Przy tej okazji czym obie Strony uznają zainteresowanie Litwy rejonem Wilna.
2. W wypadku terytorialno-politycznych przeobrażeń na

terenach należących do Polski, strefy interesów Niemiec i ZSRR zostaną rozgraniczone w przybliżeniu wzdłuż rzek Narwi, Wisły i Sanu.

3. Kwestia, czy interesy obydwu Stron pozwolą na to, że wyda się pożądane utrzymanie niezależnego państwa polskiego oraz jak przebiegać będą granice tego państwa, może zostać definitywnie wyjaśniona dopiero w miarę dalszego rozwoju sytuacji politycznej.

4. W odniesieniu do Europy Południowej strona radziecka podkreśla swoje zainteresowanie Besarabią. Strona niemiecka zgłasza całkowity brak politycznego zainteresowania tymi terenami.

5. Obie strony uważać będą niniejszy protokół za ściśle tajny.

Źródło: *Tajny protokół do układu Ribbentrop-Mołotow, Moskwa, 23 sierpnia 1939 r.*, [w:] M.Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, *Wiek XX w źródłach*, Warszawa 2002, s. 118–119.

Polecenie 3

Jaką przyszłość dla Polski przewidywał tajny protokół paktu Ribbentrop-Mołotow?

Karykatura zamieszczona w „Washington Star” w wydaniu z października 1939 r.; podpis pod rysunkiem: „Ciekawe, ile potrwa miesiąc miodowy?”.

Rozstrzygnij, czy karykatura zawiera przekonanie o trwałości układu radziecko-niemieckiego, czy raczej wyraża sceptycyzm. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do elementów graficznych.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

konferencja w Monachium

porozumienie między III Rzeszą a państwami zachodnimi zawarte w Monachium w dniach 29–30 października 1938 r., dotyczące przekazania Hitlerowi części Sudetów; uznawana jest za apogeum polityki appeasamentu

pakt Ribbentrop–Mołotow

pakt o nieagresji zawarty między ZSRS a III Rzeszą 24 sierpnia 1939 r., stał się bezpośrednią przyczyną wybuchu II wojny światowej

Mein Kampf

główne dzieło Adolfa Hitlera, powstałe podczas jego pobytu w więzieniu po klęsce puczu monachijskiego i wydane w 1925 r., w którym zawarte zostały główne założenia ideologii nazistowskiej; w okresie III Rzeszy była to lektura obowiązkowa

Lebensraum

(niem.) pojęcie określające przestrzeń życiową; idea zdobycia przestrzeni życiowej na wschodzie dla Niemców zajmowała ważne miejsce w ideologii nazistowskiej

Wielkie Niemcy

idea włączenia do państwa niemieckiego terenów zamieszkanymi w większości przez Niemców, np. Sudetów czeskich

traktat wersalski

traktat podpisany po zakończeniu I wojny światowej, nakładający duże sankcje na państwo niemieckie, które zostało uznane za winne wybuchu konfliktu; na mocy jego postanowień Niemcy musiały zapłacić wysoką kontrybucję, poniosły duże straty terytorialne i zostały zdemilitaryzowane

Trzecia Rzesza

państwo utworzone po dojściu Hitlera do władzy, istniało od 1933 do 1945 r.

Anschluss

(niem., przyłączenie) termin używany na określenie włączenia Austrii do III Rzeszy w 1938 r.

pakt antykominternowski

układ zawarty między Japonią a Niemcami w 1936 r., którego celem była koordynacja działań przeciwko Międzynarodówce Komunistycznej (Kominternowi)

polski korytarz

w propagandzie niemieckiej określenie polskiego Pomorza Gdańskiego, oddzielającego Niemcy od Prus Wschodnich

Kancelaria Rzeszy

(niem. *Reichskanzlei*) urząd o charakterze pomocniczym działający u boku kanclerzy i wspierający ich w działaniach

rendez-vous

(franc.) spotkanie

Słowa kluczowe

pakt Ribbentrop–Mołotow, świat przed II wojną światową, II wojna światowa, agresja Niemiec, agresja ZSRS

Bibliografia

Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, PWN, Warszawa 1998.

Teksty źródłowe do nauki historii w szkole, nr 58, *Wybuch II wojny światowej*, oprac. M. Turlejska, Warszawa 1961.

R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, PWN, Warszawa 2014.

A. Garlicki, *Historia 1939–1996/97. Polska i świat*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1997.

Schemat

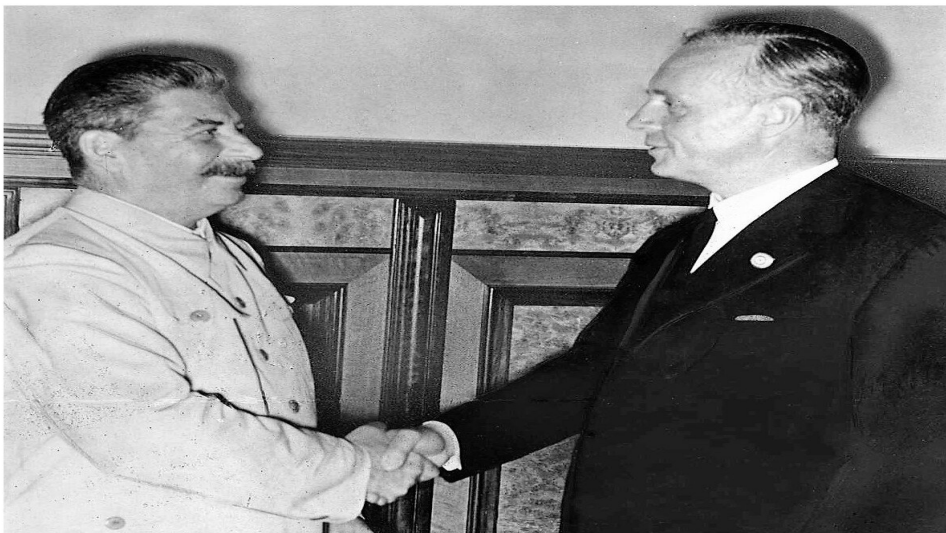
Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem, a następnie wykonaj polecenia.

W dniu 23 sierpnia 1939 r. został podpisany układ między Związkiem Sowieckim a Trzecią Rzeszą, noszący potocznie nazwę paktu Ribbentrop-Mołotow od nazwisk ministrów spraw zagranicznych obu państw. Układ ten stał się bezpośrednią przyczyną wybuchu II wojny światowej. Podpisanie sojuszu między Hitlerem a Stalinem dla wielu było zaskoczeniem. Oba państwa pozostawały bowiem do tej pory ze sobą we wrogich stosunkach. Pytaniem najważniejszym staje się, dlaczego Trzecia Rzesza i ZSRS zdecydowały się na podpisanie układu sojuszniczego i jakie potencjalne korzyści miałyby z tego?

ZSRS

- (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)
- (6)

Trzecia Rzesza

- (7)
- (8)
- (9)
- (10)
- (11)
- (12)

Józef Stalin i Joachim von Ribbentrop.

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Oceń, której stronie – ZSRS czy Trzeciej Rzeszy – bardziej zależało na podpisaniu układu i która strona wyciągnęła z niego więcej korzyści.

Polecenie 3

Czy twoim zdaniem układ ten był świadectwem czystych intencji sygnatariuszy? Czy rokował on dłuższą współpracę? Uzasadnij odpowiedź. Weź pod uwagę, jakie były cele wojenne obu państw.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przeanalizuj poniższą mapę przedstawiającą sytuację międzynarodową w Europie przed wybuchem II wojny światowej i dopasuj do zaznaczonych na niej cyfr odpowiednie opisy, wybierając spośród podanych poniżej.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Numer	Opis obszaru
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Obszary te w marcu 1939 r. zostały przyłączone do III Rzeszy pod nazwą Protektoratu Czech i Moraw.

Obszar zdemilitaryzowany na mocy postanowień traktatu wersalskiego; jego ponowną militaryzację ogłosił Hitler w 1936 r., co stało się jawnym dowodem na łamanie przez Rzeszę podpisanego po zakończeniu I wojny światowej układu wersalskiego.

Obszar przynależny do Czechosłowacji i przyłączony 1 października 1938 r. do Niemiec na mocy układu monachijskiego.

Obszar w propagandzie niemieckiej nazywany „polskim korytarzem”, oddzielający Niemcy od Prus Wschodnich; w 1938 r. Hitler wysunął żądania przyłączenia głównego miasta do III Rzeszy, co spotkało się ze sprzeciwem i odmową ze strony rządu polskiego.

Obszary te w marcu 1938 r. zostały przyłączone do III Rzeszy, co stanowiło jawne złamanie postanowień traktatu wersalskiego, zabraniającego połączenia tych dwóch państw.

Obszary słynące z wydobywania węgla; na mocy plebiscytu z 1921 r. oraz w wyniku przeprowadzonych tam powstań podzielony pomiędzy Niemcy i Polskę.

Obszar słynący z wydobywania węgla, jeden z najbogatszych na terenie Niemiec; na mocy postanowień traktatu wersalskiego z 1919 r. pozostawiony pod zarządem Ligi Narodów, a po przeprowadzonym w 1935 r. plebiscycie przyłączony na powrót do Niemiec.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z poniższymi fragmentami, a następnie ułóż je w odpowiedniej kolejności tak, aby wydarzenia w nich opisane tworzyły właściwy ciąg przyczynowo-skutkowy. Następnie wybierz spośród poniższych propozycji najwłaściwszy twoim zdaniem tytuł do tego fragmentu. Uzasadnij odpowiedź.

„Mimo powstałych trudności w rokowaniach strona zachodnia była gotowa iść na kompromis. Dotychczasowe rozmowy wskazywały jednak, że intencją rządu radzieckiego było mnożenie trudności, a nie ich rozwiązywanie. Takie stanowisko wynikało z niechęci Stalina do zawarcia układu z Wielką Brytanią i Francją [...]”.

„Układ w tej formule wywołał ostry sprzeciw Warszawy, ponieważ ograniczał jej suwerenność, ale przede wszystkim zezwalał praktycznie na wejście Armii Czerwonej do Polski. Takie obawy były zgłaszane również przez inne państwa graniczące ze ZSRS [...]”.

„Sytuacja nie zmieniła się nawet po przyjęciu 23 lipca w większości postulatów radzieckich przez Paryż i Londyn. [...] Jednak Stalin był już zdecydowany na zawarcie sojuszu z III Rzeszą. W dwa dni później ZSRS zerwał dalsze rokowania z Zachodem, obarczając jednostronnie Wielką Brytanię i Francję winą za brak owocnych rozwiązań [...]”.

„[...] Już dwa dni po dymisji Litwinowa [w maju 1939 r. – przyp. aut.] radziecki radca ambasady w Berlinie prowadził sondaż w niemieckim ministerstwie spraw zagranicznych w sprawie zawarcia układu ekonomicznego między oboma państwami [...]. Rozpoczęły się intensywne rozmowy, które oznaczały także zbliżenie stanowisk politycznych [między III Rzeszą a ZSRS – przyp. aut.]”.

„Rząd radziecki w połowie kwietnia zaproponował [...] Francji i Wielkiej Brytanii zawarcie sojuszu trójstronnego, w którym trzy państwa miały udzielić sobie wszelkiej pomocy, łącznie z wojskową, w wypadku agresji niemieckiej na którekolwiek z nich. Proponowany układ był skierowany swym ostrzem przeciwko Niemcom hitlerowskim”.

Źródło cytatów: J. Tyszkiewicz, E. Czapiewski, *Historia powszechna. Wiek XX*, PWN, Warszawa 2020, s. 333.

☐ Nowy sojusznik Hitlera

☐ Wojna nieunikniona

☐ *Sygnaty zmiany nastawienia ZSRS wobec III Rzeszy*

☐ *Położenie międzynarodowe Stalina ulega wzmocnieniu*

☐ *Podwójna gra Stalina*

Uzasadnienie

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z poniższymi stwierdzeniami i rozstrzygnij, które z nich jest prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Państwa zachodnie – Wielka Brytania i Francja – poszukując sojusznika przeciwko Hitlerowi, były gotowe przystać na wszystkie żądania Stalina.	☐	☐
Obaj przywódcy, Stalin i Hitler, mieli ekspansjonistyczne cele i dążyli za wszelką cenę do ich realizacji.	☐	☐
Główne ostrze hitlerowskiej polityki wojennej skierowane było przeciwko państwom zachodnim.	☐	☐
Hitler wierzył, że państwa zachodnie będą kontynuowały politykę łagodzenia sporów (tzw. appeasementu).	☐	☐

Ćwiczenie 4

Dokończ zdanie, wybierając właściwą odpowiedź spośród niżej podanych.

Na XVIII Zjeździe Partii Komunistycznej w marcu 1939 r. Józef Stalin powiedział, że Związek Sowiecki nie zamierza „wyciągać kasztanów z ognia”. Oznaczało to, że...

- ☐ dążył do porozumienia z państwami zachodnimi, ale one, nieufnie nastawione do przywódcy radzieckiego oraz komunizmu, uważały Hitlera za tzw. mniejsze zło.
- ☐ nie zamierzał dać się wykorzystać państwom zachodnim i zaangażować w konflikt z Hitlerem, gwarantując tym samym bezpieczeństwo Wielkiej Brytanii i Francji.
- ☐ nie zamierzał on ryzykować układu z Hitlerem, zważywszy na nieszczerze motywy przywódcy III Rzeszy.
- ☐ nie zamierzał on zapraszać Hitlera do Moskwy i częstować go rosyjską specjalnością kulinarną.

Zapoznaj się z poniższym tekstem, a następnie odpowiedz na pytania.

« Odpada więc kwestia Polskę oszczędzić, pozostaje decyzja, przy pierwszej nadarzającej się okazji napaść na Polskę. Nie można wierzyć, że powtórzy się Czechosłowacja. Dojdzie do walki. Zadanie – to izolowanie Polski. Powodzenie w izolacji Polski jest rozstrzygające. To sprawa zręcznej polityki, by izolować Polskę.

Źródło: Ryszard Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, PWN, Warszawa 2014, s. 363.

Co Hitler miał na myśli, mówiąc, że nie będzie drugiej Czechosłowacji?

Dlaczego celem polityki Hitlera tuż przed wybuchem wojny było izolowanie Polski?

Zapoznaj się z fragmentem tekstu źródłowego i wyjaśnij, dlaczego zawarcie paktu o nieagresji Stalin uważa za lepszą alternatywę niż sojusz z państwami zachodnimi: Francją i Wielką Brytanią.

« Sprawa wojny czy pokoju weszła w stadium krytyczne. Jeżeli zawrzemy traktat z Anglią i Francją, Niemcy będą zmuszone odstąpić od planów agresji, ustąpić wobec stanowiska Polski. Będą też szukać ułożenia stosunków z mocarstwami zachodnimi. W ten sposób będziemy mogli uniknąć wybuchu wojny, ale dalszy rozwój wydarzeń poszedłby wówczas w niewygodnym dla nas kierunku. Natomiast jeśli przyjmiemy niemiecką propozycję zawarcia z nimi paktu o nieagresji, umożliwi to Niemcom atak na Polskę i tym samym interwencja Anglii i Francji stanie się faktem dokonanym. Gdy to nastąpi, będziemy mogli z pożytkiem dla nas czekać na odpowiedni moment dołączenia do konfliktu lub osiągnięcia celu w inny sposób. Wybór jest więc dla nas jasny: powinniśmy przyjąć propozycję niemiecką, a misję wojskową francuską i angielską odesłać grzecznie do domu.

Źródło: Andrzej Garlicki, *Historia 1939–1996/97. Polska i świat*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1997.

Tvoja odpowiedź

Przeanalizuj poniższą ilustrację autorstwa Davida Lowa zamieszczoną w „Evening Standard” we wrześniu 1939 r. Dokonaj jej interpretacji, odwołując się do elementów graficznych.

Napis przy postaci po lewej: „Witam, jak wierzę, największą szumowinę ludzkości?”. Napis przy postaci po prawej: „Witam, jak przypuszczam, krwawego zabójcę robotników?”.

Źródło: Wikimedia Commons, tylko do użytku edukacyjnego.

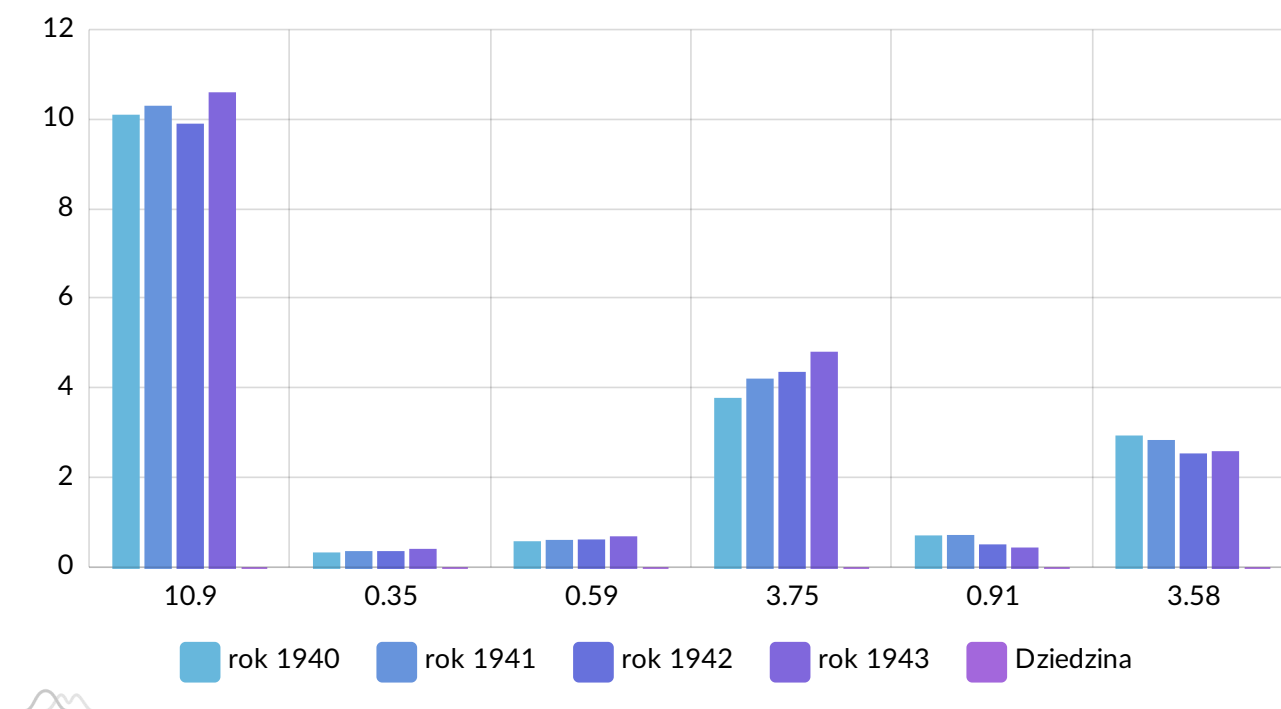
Twoja odpowiedź

Przeanalizuj poniższe dane statystyczne i odpowiedz na pytanie, czy Hitler liczył się z tym, iż po ataku na Polskę dojdzie do wojny światowej. Odpowiedź uzasadnij.

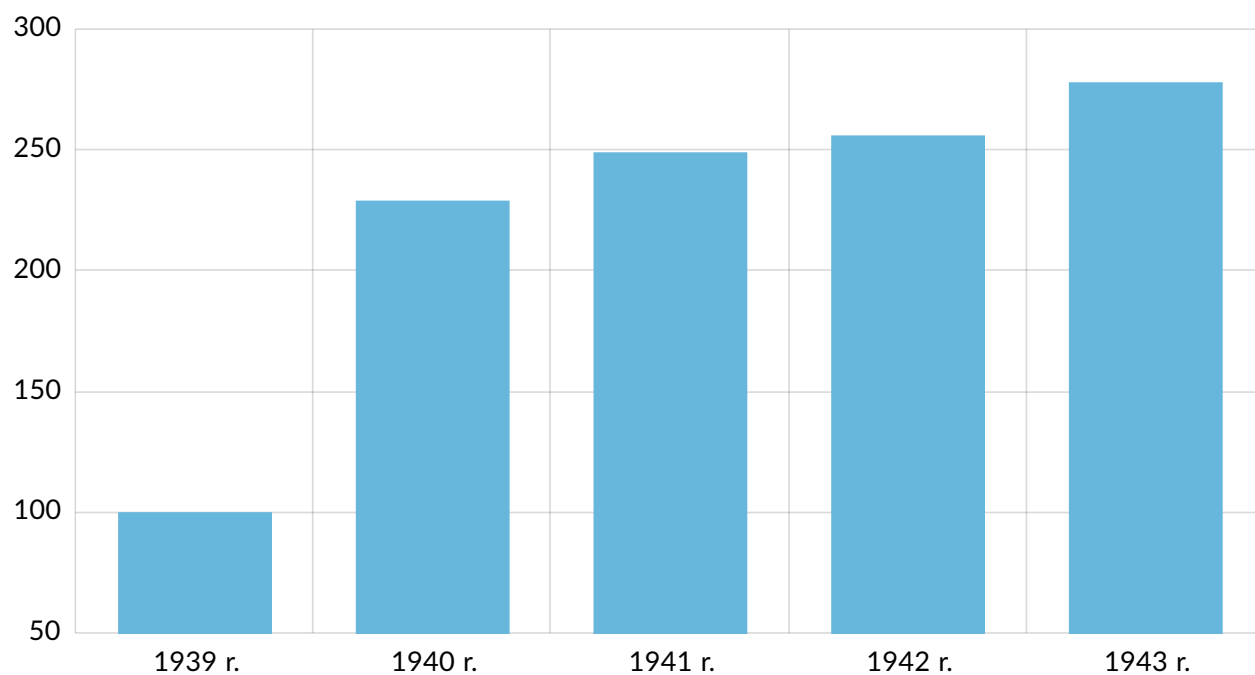
Źródło 1

Niemieccy pracownicy przymusowi, maj 1939 – maj 1943 r. (w milionach)

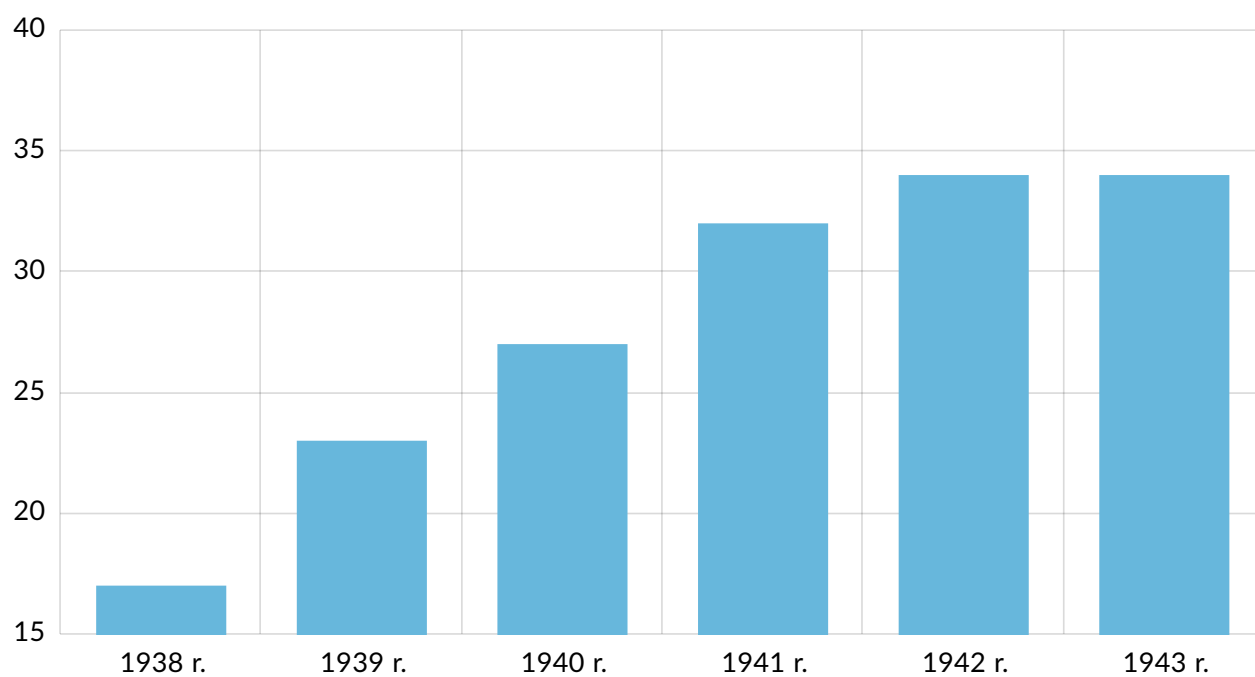
Źródło 2

Robotnicy przemysłowi pracujący w sektorze militarnym (w tysiącach)

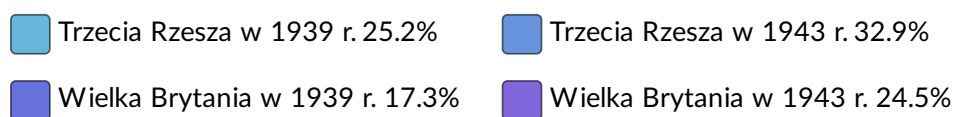
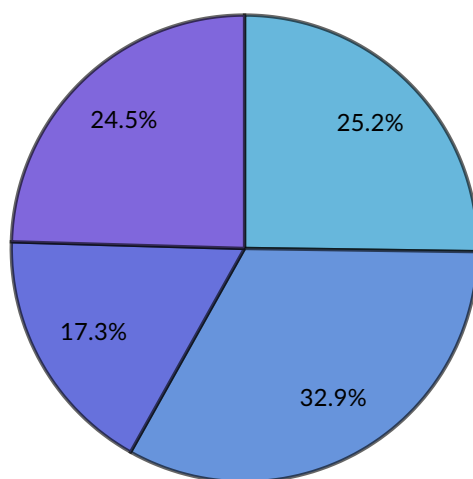
Źródło 3

Dochód otrzymywany z opodatkowania w latach 1938–1943 (w milionach marek)

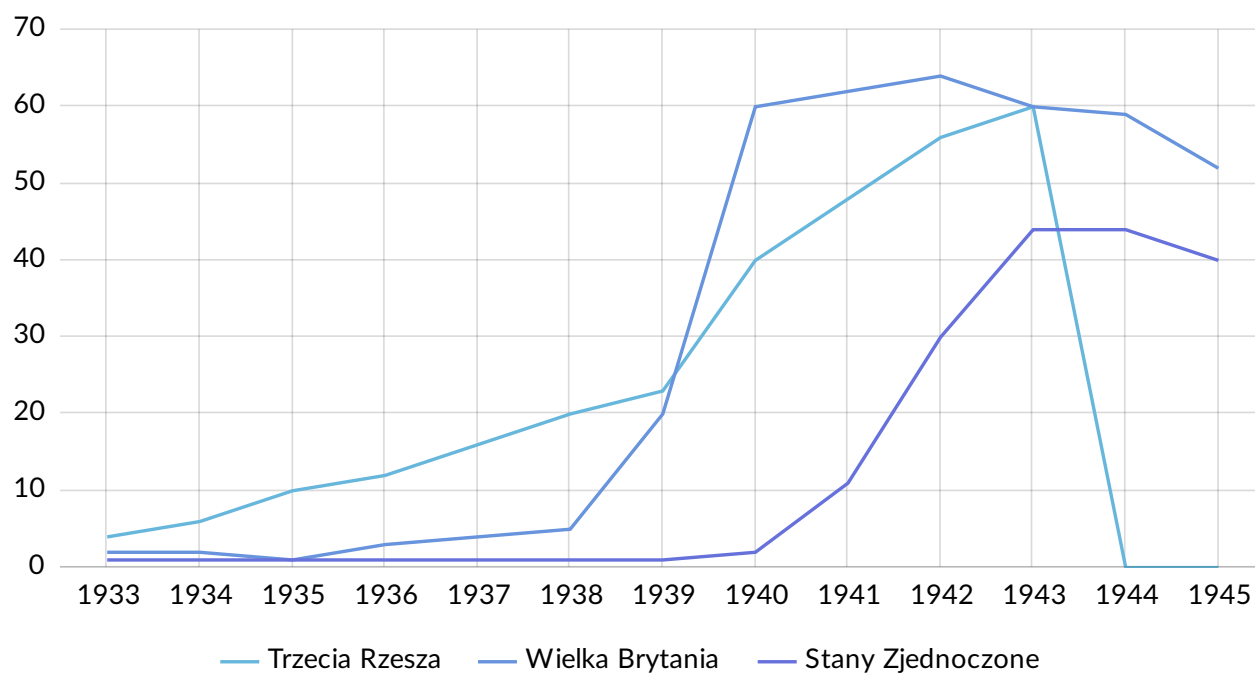
Źródło 4

Kobiety zatrudnione w przemyśle w Trzeciej Rzeszy i w Wielkiej Brytanii (w procentach)

Źródło 5

Dochód narodowy brutto wydawany na zbrojenia w Trzeciej Rzeszy, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych w latach 1933–1945 (w procentach)

Tvoja odpowiedź

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Kalinowska

Przedmiot: Historia

Temat: Ku ostatecznemu rozstrzygnięciu. Cele wojenne Stalina i Hitlera

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń:

2) wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje cele polityki zagranicznej III Rzeszy i jej dążenie do wojny;
- charakteryzuje politykę zagraniczną ZSRS i wyjaśnia, dlaczego Związek Sowiecki zdecydował się na sojusz z Niemcami;
- wyjaśnia, czym był pakt Ribbentrop–Mołotow i ocenia jego znaczenie dla losów Europy;
- wyjaśnia znaczenie takich pojęć jak m.in. *Lebensraum*, polski korytarz, Wielkie Niemcy.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;

- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Ku ostatecznemu rozstrzygnięciu. Cele wojenne Stalina i Hitlera”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.
2. Nauczyciel poleca uczniom (ochotnikom lub wskazanym osobom) przygotowanie prezentacji na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”. Uczniowie mogą je opracować także w małych, trzyosobowych grupach. Najważniejsze, aby uczniowie lub grupy uczniowskie podzieliły się zagadnieniami: jedni skupiają się na III Rzeszy i jej celach wojennych, drudzy – na celach wojennych ZSRS.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla temat zajęć, określa ich cel i informuje uczniów o ich planowanym przebiegu. Proponuje, aby uczniowie przedstawili pytania, na które chcieliby uzyskać odpowiedzi – będą to wyznaczone kryteria sukcesu.
2. Raport z przygotowań. Nauczyciel za pomocą dostępnego w panelu użytkownika raportu sprawdza przygotowanie uczniów do lekcji, m.in. kto zapoznał się z udostępnionym e-materiałem. Prowadzący zadaje uczniom pytanie o umiejscowienie tematu lekcji w czasie. Pyta: W jakim okresie się znajdujemy? Co ważnego działo się wcześniej? Uczniowie powinni przypomnieć m.in. dojście Hitlera do władzy i powstanie III Rzeszy, sytuację polityczną w latach 30. XX w. w Europie i na świecie, sytuację w ZSRS.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przypomina o prezentacjach przygotowanych przez uczniów przed lekcją. Poleca wybranym osobom (lub przedstawicielom grup) zaprezentowanie swoich prac przed resztą klasy. Po prezentacji uczniowie krótko dyskutują o przedstawionych pracach, dodają informacje, które ich zdaniem warto uwzględnić. Prowadzący może korygować odpowiedzi i uzupełniać informacje.
2. Praca z multimedium („Schemat”). Prowadzący prosi, aby uczniowie podzielili się na czteroosobowe grupy. Następnie jedno z uczniów odczytuje polecenie 2: „Oceń, której stronie – ZSRS czy III Rzeszy – bardziej zależało na podpisaniu układu i która strona wyciągnęła z niego więcej korzyści”. Uczniowie pracują w grupach, dyskutują, a następnie zapisują wnioski. Wybrany zespół omawia swoje rozwiązanie i spostrzeżenia na forum klasy, pozostali uczniowie odnoszą się do nich.
3. Dyskusja. Nawiązując do wiedzy uczniów, nauczyciel zaprasza ich do dyskusji i zadaje pytania (polecenie 3): Czy układ ten był świadectwem czystych intencji sygnatariuszy? Czy rokował on dłuższą współpracę? Uczniowie dyskutują, przedstawiając swoje argumenty. Na koniec prowadzący prosi jedną osobę o podsumowanie.
4. Utrwalanie wiedzy i umiejętności. Uczniowie w parach wykonują ćwiczenia od 1 do 3 z sekcji „Sprawdź się”, wybrane pary przedstawiają odpowiedzi. Następuje wspólne omówienie poprawności wykonanych ćwiczeń.
5. Ćwiczenia 5 i 6 uczniowie wykonują samodzielnie, analizując teksty źródłowe. Wskazane osoby przedstawiają propozycje odpowiedzi, nauczyciel weryfikuje ich poprawność.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie podsumowują swoją wiedzę z wykorzystaniem mapy myśli. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy do czterech uczniów. Każda grupa na środku kartki A4 wpisuje główne hasło „Cele wojenne Niemiec i ZSRS” i rysuje gałęzie mapy. Powinny rozchodzić się promieniście i rozdzielać na kolejne gałęzie. Słowa, które zostaną umieszczone nad gałęziami, powinny być słowami kluczowymi wyrażającymi istotę myśli lub zagadnienia. Ważne, aby cała mapa zmieściła się na jednej stronie. Na koniec nauczyciel prosi o omówienie mapy myśli przedstawicieli wybranych grup.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, ocenia pracę osób (grup) przygotowujących prezentacje.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia nr 8 i 10 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, PWN, Warszawa 1998.

Teksty źródłowe do nauki historii w szkole, nr 58, *Wybuch II wojny światowej*, oprac. M. Turlejska, Warszawa 1961.

R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, PWN, Warszawa 2014.

A. Garlicki, *Historia 1939–1996/97. Polska i świat*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1997.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Schemat” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.